PRESLIA 1953
XXV: 71—74

Václav Jirásek:

Příspěvek k názvosloví v rostlinné teratologii.

Při sestavování článku Teratologický zjev v květenství pšenice polské atd., otisknutém v Čs. Bot. listech 4 : 99—102, 1952 působilo mi určité potíže přesné názvoslovné vyjádření pozorovaných typů abnormit, především prorůstání (prolifikace, proliferace). K objasnění dosavadního a dosti odlišného pojímání jednotlivých typů prolifikace používám v dalším uvedení názorů aspoň oněch klasiků rostlinné teratologie, jejichž díla mi byla k disposici.

O prolifikaci se zmiňuje již C. Linné („Prolifer flos, ubi ex uno flore alius enascitur", Philosophia botanica, 1780, p. 81), nehledíc k údajům starším, uvedeným v mém zmíněném příspěvku (l. c. p. 100), na který odkazuji i pro citaci další literatury. Moquin-Tandon (l. c. p. 344) používá názvu *Prolificatio* nebo *Flores proliferi*. Případy, kdy květem prorůstající osa nese listovité útvary, jmenuje Linné *Flores frondosi* („Prolifer autem frondosus dicitur, cum proliferi proles foliosus fit", ibid.), Moquin-Tandon (l. c. p. 345) jako *Fleurs frondipares*, a případ, kdy prorůstající osa nese opět květ nebo květy jako *Fleurs floripares* (ibid.). Dále rozeznává týž autor (l. c. p. 346) prorůstání středem (*Prolification médiane*) a úžlabím (*P. axillaire*), pro něž zná na příklad Georg. Engelmann (De antholysi prodromus, 1832, p. 43 a 48) pojmy *diaphysis* a *ekblastesis*, ačkoli pro prorůstání květenství, tedy prolifikaci vlastně extraflorální razí pojmenování *anthesmolysis* a pro prolifikaci květní obého typu *antholysis*. Tohoto pojmu, který uvádí před Engelmannem na příklad již Frid. Spenner (Flora Friburgensis, 1825 až 1829) se však v dnešní terminologii rostlinné teratologie používá k označení abnormit, jež s typickými prolifikacemi jsou jen málo příbuzné (srovnej na příklad O. Penzig, l. c. I., p. II). Pro mimokvětní typ prorůstání, vztahující se výhradně jen na květenství zná Moquin-Tandon (l. c. p. 346) pojem *Prolification latérale*. Všechny tři typy prolifikace, uváděné tímto klasikem rostlinné teratologie mohou býti buď *frondiparní* nebo *floriparní*. Pokud se týče prorůstání plodů píše Moquin-Tandon (l. c. p. 367), že prorůstající květy jsou zpravidla neplodné, pouze někdy přinášejí plody, jež opět mají náchylnost k prolifikaci a mají prorůstající osu listonosnou, květonosnou nebo znovu plodonosnou, při čemž každý z těchto typů může býti svým umístěním *mediánní*, *axilární* nebo *extraflorální*.

Podobně dělí prolifikace M. T. Masters (l. c. p. 121), podle toho, zda adventivní pupen je na vrcholu osy (*prolifikace mediánní*), v úžlabí některého květního orgánu (*p. axilární*) nebo zcela mimo květ (*p. extraflorální*). Podle povahy pupenu může býti každý z těchto případů *foliární* nebo *florální*. Autor uvádí četné případy uvedených typů prolifikace květenství (l. c. p. 133—136) a květů (p. 160—163; 173—176). Konečně se zmiňuje (l. c. p. 177 a následující) o tak zvané *prolifikaci složité*, kde dva i více typů prolifikačních vystupují současně.

O. Penzig (l. c. I., 1921, p. IX) poznamenává správně, že pojmu prolifi-

kace se používá ve velmi rozmanitém smyslu, ale že téměř vždy označuje centrální nebo axilární prorůstání květů nebo květenství. Pro prolifikaci květenství se zpravidla používá výrazu *p. mediánní* nebo *p. laterální*. Pro prolifikaci květu doporučuje užívat Engelmannových (l. c.) pojmů *diaphysis* (pro prorůstání centrální) a *ekblastesis* (pro axilární). V obou případech rozeznává Penzig (l. c. p. V) *diaphysis* nebo *ekblastesis frondiparní*, kdy prorůstající osa je prýtem, *floriparní*, kdy osa je jednokvětá nebo nese aspoň rudiment květu a konečně *racemiparní*, kdy prorůstající osa je vícekvětá, tedy květenstvím. Engelmannů v pojem *anthesmolysis* definuje Penzig (l. c. p. II) jako centrální nebo postranní prorůstání květenství, především květenství hlavičkovitých, na příklad strboulů u čeledi *Dipsacaceae* nebo úborů u *Asteraceae*. *Antholysis* (Spenner l. c.) značí v dnešním teratologickém názvosloví uvolnění květů, především zlistnatění květů na prodloužené ose (srovnej na příklad K. Domin, Rostl. tvarosloví, 1925, p. 26). Pro případy typické prolifikace je tedy tento pojem nepoužívaný a nepoužitelný. K. Kavina (Morfologie rostlin, 1950, p. 250) uvádí prolifikaci jako prorůstání květu nebo plodu, buď osou hlavní (*diafyse*) nebo postranní (*ekblastese*). J. Strohl (Missbildungen im Tier- und Pflanzenreich, Jena 1929, p. 24) používá místo pojmu prolifikace *proliferace* a píše, že je to centrální nebo axilární prorůstání květu nebo květenství, u těchto příležitostně také postranní (jako *ekblastesis*). Většina botanických morfologů a teratologů se přidržuje při používání pojmů *diafysis* a *ekblastesis* názoru Penzigova.

Z předloženého je zřejmé, že přesné rozčlenění jednotlivých typů prolifikace i jejich názvosloví je v rostlinné teratologii dosud málo přesné. Necháme-li stranou prolifikaci plodů nebo plodenství, kdy se jedná vlastně o pokračování prorůstání květů nebo květenství anebo o případy k typické prolifikaci nepatřící (ostatně již Masters, l. c. p. 160 se přimlouvá, aby se upustilo od užívání pojmu „prolifikace plodu", poněvadž v případech, kdy je opravdu upotřebitelný je zbytečný a v četných jiných případech se ho používá falešně), a vynecháme-li prolifikaci extraflorální jako samostatnou kategorii, poněvadž je zahrnuta buď v prolifikacích květenství anebo její případy možno sotva dobře rozlišit od zmnožení nebo rozdělení květní stopky, mohli bychom *typické prolifikace* děliti na skupinu *jednoduchých* a *složitých*, ony zprvu jmenované na *inflorescentní* a *florální* a obojí dále podle umístění prorůstající osy a jejího charakteru. Používání pojmu *diafysis* a *ekblastesis* bychom mohli rozšířit pro kategorie prolifikací květenství i květů s rozlišující předponou *anthesmo-* a *antho-*. Tím se ovšem v předloženém přehledu třídění stávají kategorie A. a B. pouze pomocnými. Domnívám se, že složeniny vyjadřující přímo a jedním slovem vlastnost prolifikace, zda se jedná o květenství nebo květ a prorůstání mediánní nebo axilární současně je výhodnější (již také s hlediska jednotnosti) než nomenklatura binomická, jež v tomto případě by byla: *anthesmolysa mediánní* a *a. axilární*, kdežto u květních prolifikací by zůstaly jen pojmy *diafysis* a *ekblastesis*, jež již plně vyjadřují umístění prorůstající osy. Pojmu *anthesmolysis* s. str. jsem v předloženém návrhu třídění typů prolifikací nepoužil z důvodů, zřejmých z definice Penzigovy (l. c. p. II) a také proto, že by mi v tomto případě chyběl pojem, souhrnný výraz pro všechny prolifikace květní. Nově jsem zavedl ještě pojem *prolifikace polyracemiparní* pro případy, kdy prorůstající osa nese nikoli jediné *(racemiparní)*, nýbrž větší počet ± vyvinutých květenství. V navrhovaném přehledu kategorií prolifikací jsou u pojmů uvedeni i jejich autoři, název latinský a český.

Prolificatio Linné
(prorůstání, prolifikace).

I. *Prolificatio simplex* Jsk.
(prorůstání jednoduché,
prolifikace jednoduchá).

II. *Prolificatio composita* Masters
(prorůstání složité,
prolifikace složitá).

[A. *Inflorescentiae simplex prolificatio* Jsk.
(jednoduchá prolifikace inflorescentní).]

[B. *Floris simplex prolificatio* Jsk.
(jednoduchá prolifikace
florální).]

1. *Anthesmodiaphysis* Jsk.
(anthesmodiafysa).

2. *Anthesmo-ekblastesis* Jsk.
(anthesmo-ekblastesa).

1. *Anthodiaphysis* Jsk.,
diaphysis sensu Engelm.
(anthodiafysa).

2. *Antho-ekblastesis* Jsk.
ekblastesis sensu Engelm.
(antho-ekblastesa).

a. *Anth. frondipar* Penzig
(anth. frondiparní).

b. *Anth. floripar* Penzig
(anth. floriparní).

c. *Anth. racemipar* Penzig
(anth. racemiparní).

d. *Anth. polyracemipar* Jsk.
(anth. polyracemiparní).

Kategorie a, b, c, d se souhlasně opakují u *anthesmo-ekblastesis*, *antho-diaphysis* a *antho-ekblastesis*. V přehledu jsou zahrnuta pojmenování nejen případů dosud známých, nýbrž i možných, tedy i oněch prozatím jen teoreticky předpokládaných. V případném dalším členění prolifikací složených je možno použíti v jednotlivostech navrhovaných pojmů. Podle navrhovaného přehledu bylo by na příklad zařazení anomalie, nalezené u pšenice polské (l. c. p. 99) toto: prolifikace jednoduchá jako *anthesmodiafysa polyracemiparní* (prolificatio simplex, anthesmodiaphysis polyracemipar) s vynecháním kategorie A. jako nadbytečné.

В. Ирасек:

Дополнение к терминологии растительной тератологии.

Автор вносит предложение к более точному обозначению и научной классификации разных типов прорастания (prolificatio). Для этого он пользуется, кроме уже опубликованных, совершенно новыми терминами. Все эти термины приводятся, как по латыни с именами авторов, так и с названиями с чешским окончанием. В постепенном обзоре предлагаемых категорий содержатся не только случаи прорастания до сих пор известные, но также возможные и затем лишь теоретически предполагаемые, таким образом такое предложение классификации является полным.

V. Jirásek:

The contribution to the terminology in the plant teratology.

The author makes a proposal for the exact describing and scientific classification of diferent types of prolification. He uses for that purpose a terminology which has been published before, but he invents quit a new terminology as well. The names introduced are on the one hand in Latin, on the other hand in Czech, with czech terminations. Tn the summary of the proposed categories are include not only the cases of prolification known up to this time, but even the possible cases in future, which are as yet known as hypothesis. This means that the above mentioned proposal is complete.